

Pokvarjeni bankirji v zapor, denar ljudem

Medtem ko smo imeli Slovenci z reševanjem bank zgolj milijardne stroške, je Islandija svoje banke najprej pustila propasti in jih nato podržavila, sedaj pa snuje prodajo, od katere bo del dobička razdelila med državljane

VASJA JAGER

Slovenski davkoplačevalci še danes plačujemo ceno drage (in pozne) sanacije našega bančnega sistema, v katerega smo zmetali 4,5 milijarde evrov. Pa od tega do danes nismo imeli kaj dosti, saj banke še zmeraj ne posojajo denarja, stisk varčevalnih ukrepov okoli denarnic pa še tudi ni povsem popustil. Povsem drugače so ravnali v Islandiji, kjer je država pri reševanju svojega gospodarstva ubrala bistveno bolj pravično pot - ki jo je v rekordnem času popeljala do okrevanja.

Ko je leta 2008 otoško državo zajela finančna kriza, se je zdelo, da ji ni pomoči; stanje je bilo neprimerljivo slabše kot v Sloveniji. Po sprostitvi bančnih pravil so se njene banke pričele zadolževati brez vsake mere - in se tako napihnale, da so postale neobvladljive, saj je njihova bilančna vsota devetkrat preseгла znesek BDP celotne države. Ta tako ni imela prav nobene možnosti, da bi banke izvlekla iz težav, ko je udarila recesija; preprosto ni imela dovolj denarja. Zato je islandska vlada storila nekaj, ob čemer je finančnike in neoliberalne politike po vsem svetu obilil hladen pot: pustila je, da so banke preprosto propadle.

Vikingi ostanejo pokončni

Tujim posojilodajalcem se je skoraj zmešalo od besa. S podobnimi scenariji, kot smo jim bili kasneje priča v primeru Ciprasove Grčije, so želeli ponižati Islandijo in jo narediti znova povsem odvisno od svojega denarja. Mednarodne bančne strukture so otok povsem odrezale od preostanka sveta, transakcije elektronskega denarja v tujino so bile nemogoče. Islandska vlada namreč kratko malo ni hotela niti slišati, da bi povrnila denar tujcem, ki so vlagali v islandske (zasebne) banke; da bi lahko zasegla vsaj del islandskega premoženja, je zato Velika Britanija državo 8. oktobra 2008 uvr-

stila na seznam podpornic terorizma. Pomagalo ni nič; Vikingi so ostali neomajni.

Posojilodajalci so zato ubrali druge strune in leta 2010 pod okriljem Mednarodnega denarnega sklada (MDS) Islandcem ponudili nov predlog, po katerem bi obubožani državi posodili denar, s katerim bi poplačala tuje depozitorje, v zameno pa bi morala Islandija v skladu s preverjenimi neoliberalnimi recepti prevzeti vrsto strogih varčevalnih ukrepov. Islandska vlada je za mnenje vprašala državljane in državljanke - ti so na dveh referendumih s plebiscitarno večino zavrnili tujce. Na koncu se je zdelo, da MDS že skoraj prosi Islandce, ali jim lahko posodi milijarde - in Islandci so le sprejeli, toda pod svojimi pogoji.

Dobrobiti razmišljanja z lastno glavo

Država je iz ruševin padlih bank naredila lastne, državne banke in potem sprejela vrsto ukrepov, s katerimi so prebivalstvu učinkovito odpisali za poldrugo milijardo evrov dolgovi. Tako so učinkovito pospešili notranjo potrošnjo - za razliko od slovenske politike, ki je z varčevalnimi ukrepi po krizi skoraj zatokla kupno moč državljanov. Obenem je vlada omejila denarne transakcije in znižala vrednost domače valute, česar na primer članice območja evra, kot je Slovenija, niso mogle storiti. Od takrat Islandci ne razmišljajo o vstopu v EU, država pa je zamrznila pristopna pogajanja.

"Leta 2008 so na naš pristop gledali kot na herezijo," je oktobra 2011 na konferenci MDS v Reykjaviku dejal nekdanji finančni minister **Arni Pall Arnasson**. Posledice razmišljanja s svojo glavo so bile očitne že v letu dni, ko se je stopnja gospodarske rasti močno okrepila za nesluhtenih pet odstotkov (z -3,1 v 2010 na 2,4 v 2011), brezposelnost je upadla, država pa je predčasno odplačala posojilo MDS. Četudi se Islandija še zdaleč ni povsem izvlekla iz nevarnega območja (tuji vlagatelji se je sedaj ogibajo kot hudič križa, gospodarska rast pa se umirja), njeno okrevanje počiva na neprimerno bolj trdnih in zdravih temeljih od slovenskega. Tudi po zaslugi obračuna s špekulantskimi in koruptivnimi vzorci, ki so razjedli bančni sistem.

Nekje odgovarjajo, drugje ne

Nova vlada, ki je prevzela oblast po

ljudski vstaji 2009, je pod premierko **Johanno Sigurdardottir** oblikovala posebno tožilsko skupino za preiskavo vzrokov bančne luknje, za njeno svetovalko pa imenovala nekdanjo francosko preiskovalno sodnico **Evo Joly**. Epilog: 74 let zapora za skupaj 26 bankirjev, ki so s svojimi potezami skoraj potopili celotno državo (dosti jih je že pred tem pobegnilo v tujino). Za nameček pa so Islandci pred posebno sodišče postavili nekdanjega premierja **Geira Haardeja**, ki je zaradi prepoznega ukrepanja postal prvi evropski državnik, obsojen zaradi svoje vloge pri izbruhu krize (obsodba je bila simbolična). In še zanimivost: Sigurdardottirjeva, sicer prva odkrito istospolno usmerjena premierka na svetu, se je po izpolnitvi ciljev in stabilizacije države prostovoljno umaknila v pokoj.

Za kontekst potegnimo novo primerjavo z našo državo: tudi pri nas je na oblast prišla "vstajniška" vlada, ki je pompozno napovedala preiskavo bančne luknje - pa se do danes ni zgodilo nič. Tudi politiki, ki so zakuhali štiritletno (!) zamudo pri reševanju bank, ki je pokopala velik del gospodarstva, niso odgovarjali nikomur - temveč še danes zasedajo pomembne položaje v državi. Nikomur niti na misel ne pride, da bi priznal kakršnokoli odgovornost ali da bi se sam umaknil.

V vsak žep nad 200 evrov od prodaje bank

Pred nekaj meseci pa je z Islandije prišla še ena novica, ki kaže, kako globok je razkorak med razumevanjem demokracije pri islandskih in slovenskih politikih. Konec oktobra je finančni minister **Bjarni Benediktsson** napovedal, da bo država pet odstotkov izkupička od prodaje banke Islandbanki razdelila med davkoplačevalce; po prvih izračunih bo prav vsak izmed njih prejel okoli 212 evrov. V istem času svoje banke privatizira tudi Slovenija. Država je lansko poletje prodala Novo KBM ameriškega sklada Apollo za četrtr milijarde evrov, sedaj pa se pripravlja na še večji posel, privatizacijo treh četrtin največje slovenske banke, ljubljanske NLB. Toda davkoplačevalci od teh kupcij vsaj neposredno ne bomo imeli ničesar - četudi smo z varčevalnimi ukrepi in razlastitvami malih delničarjev in imetnikov obveznic plačali ogromne vsote (1,55 milijard pri NLB in 870 mi-

lijonov pri Novi KBM) za njuno sanacijo po veliki krizi.

Kaj je Islandija znala in si upala, česar Slovenija ne?

Islandci so leta 2006 rekli ne pohlepnim bankirjem, štiri leta kasneje pa tudi mednarodnim finančnim institucijam. Foto: REUTERS